

Основною проблемою соціально-економічного розвитку Донецького регіону залишається висока концентрація промислового виробництва. Це зумовило найбільшу в країні урбанізацію територій і одну із складних екологічних ситуацій, хоча і сприяло високому розвитку продуктивних сил району у межах України. Загострення цієї проблеми проходило під впливом природно-економічних і історичних причин, а також в результаті структурної політики, яка проводиться останнім часом. Згідно з цією політикою капітальні вкладення в основному орієнтуються на галузі спеціалізації району, які грають важливу роль в міжнародному розподілі праці, тобто в першу чергу, у важку промисловість. Для підвищення ефективності функціонування суспільно-господарського комплексу Донецького економічного району необхідно провести комплексну реструктуризацію і технічне переоснащення вугільної промисловості, технічну реконструкцію таких базових галузей, як чорна і кольорова металургія, хімічна промисловість, машинобудування і електроенергетика. Для ліквідації галузевих диспропорцій в розвитку промисловості необхідно нарощувати потужність легкої і харчової промисловості.

Незважаючи на високі економічні показники, Донецький регіон випробовує безліч проблем. Серед них: борги, згортання виробництва, низький рівень життя населення. "Донеччина лідирує по темпах приросту ВВП в Україні, але при цьому регіональна влада так і не змогла вирішити ряд соціальних проблем. Отримані позитивні результати не змогли забезпечити підвищення прибутків усіх верств населення до рівня прожиткового мінімуму" відмічають експерти Інституту реформ.

Однією з найважливіших проблем регіону є неблагополучна екологічна ситуація. Саме Донбас є найзабрудненішим регіоном України. Джерело викидів - всілякі підприємства металургійної, вуглевидобувної галузей, виробництво електроенергії, хімічній і нафтохімічній промисловості, виробництво коксу. У 2010 році в атмосферу області стаціонарними джерелами було викинуто 1580,5 тис. тонн забруднюючих речовин.

Область забезпечує кожну другу тонну видобутку вугілля в Україні, 45% виробництва чавуну, 44% сталі, 47% прокату чорних металів, шосту частину сталевих труб, більше половини коксу, майже чверть мінеральних добрив. І, згідно з цими показниками, розподіляється кількість викидів в атмосферу регіону.

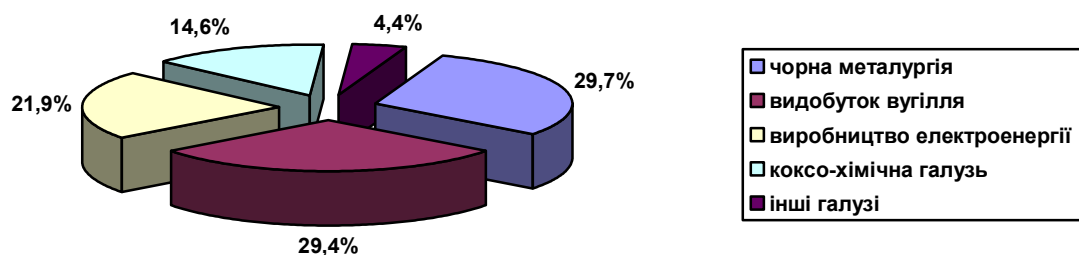


Рисунок 1 – Діаграма шкідливих викидів підприємствами донецького регіону.

Найбільші об'єми викидів мають підприємства чорної металургії (468,9 тис. тонн), підземного видобутку кам'яного вугілля (465,1 тис. тонн), виробництва електроенергії тепловими електростанціями (346,6 тис. тонн) і виробництва коксопродуктів (73,4 тис. тонн). Найбруднішим містом Донецького регіону, та і усієї України в цілому, можна по праву рахувати Маріуполь, на який доводиться 401,6 тис. тонн, або 25,4% усіх викидів Донбасу. На

другому місці - Донецьк (161,1 тис. тонн, або 10,2%), на третьому - Дебальцево (117,8 тис. тонн, або 7,5%). Не менш брудними виявилися і інші міста, селища і райони регіону, що спричиняє за собою безповоротні наслідки.

Передусім, варто відмітити, що в області не усе благополучно у сфері дотримання екологічної безпеки. Наприклад, з 30-ти мартенівських печей, які знаходяться сьогодні в експлуатації на металургійних підприємствах області, 13 мають очисні споруди, які працюють неефективно, а 17 їх зовсім не мають. Жодна з печей не працює екологічно безпечно. Коксові батареї, при термінах служби 20 років, експлуатуються роками по 30 - 40, як, наприклад, на Єнакієвському коксохімзаводі. А на Авдєєвському коксохімзаводі з дев'яти батарей тільки п'ять можна вважати робітниками, інші вже зношені на 20 - 50%. Більше того, ні на одному із заводів немає глибокого очищення коксового газу від сірководня, адже згідно з "Програмою перспективного розвитку підприємств металургійного комплексу", планується збільшення обсягів виробництва коксохімічної продукції, що, у свою чергу, приведе до збільшення викидів забруднюючих речовин. Так само, із-за морального і фізичного застарівання і зносу газоочисного устаткування на ТЭС, які були побудовані ще до 1983 року, в довкілля викидаються значні об'єми пилу.

Ще однією великою проблемою Донбасу є його терикони, які багато хто називає "донецькими горами". Мало хто здогадується, що вони досить згубно впливають на атмосферу. Так, з 125-ти існуючих териконів 60 горять і, природно, теж "беруть" участь у викиді забруднюючих речовин в атмосферу. І їх "вклад" виявляється чималим: з териконів в повітря викидається більше 65 тисяч тонн забруднюючих речовин або 4,1% від усіх викидів по області. Так само гасіння потребують 132 природні відвали деяких вугільних шахт, які теж горять і викидають у вигляді диму неабияку "дозу" шкідливих речовин.

Втім, не усе так безнадійно в регіоні, є і позитивні тенденції. За підсумками минулого року, наприклад, було виконано 11 природоохоронних заходів, серед яких, - реконструкцію деяких підприємств і установку очисних споруд. А деякі підприємства розробляють і унікальні проекти. Так, "Донбассенерго" працює над установкою очисного електрофільтру по стандартах ЄС, що на сьогодні є першим і доки єдиним подібним проектом в країнах СНД. Також на "Донбассенерго" розробляються методи очищення димових газів, пропонується досить революційне рішення проблем з неякісним паливом.

В цілому, незважаючи на різке зниження обсягів виробництва, загострення екологічних проблем, складну демографічну ситуацію, Донецький економічний район має значний потенціал для вирішення цих кризових процесів і поступової активізації розвитку господарського комплексу.

Донецький регіон має величезну кількість перспектив і можливостей для подальшого розвитку економіки регіону і держави. Не можна не відмітити "Програму -2020". В результаті зроблених зусиль протягом останніх років Донецькою облдержадміністрацією спільно з Національною академією наук України, за участю широкого круга наукових організацій регіону і провідних фахівців промислових підприємств була розроблена Програма науково-технічного розвитку Донецької області на період до 2020 року (далі – Програма - 2020). Завдяки існуванню національних наукових кадрів, обізнаних щодо структури, проблем і перспектив розвитку промислового виробництва Донецької області, була розроблена перша в Україні програма інноваційного розвитку регіонального рівня, яка передбачає реалізацію системи заходів формування інноваційної моделі розвитку економіки Донецької області на основі прискореного зростання науково-технічного і виробничого потенціалів регіону.

У рамках Програми - 2020 планується:

- формування наукомістких виробничих процесів для пріоритетних галузей економіки;
- розробка ресурсо-, енергозбережних і екологічно чистих технологій;

- розробка сучасних інформаційно-індустріальних технологій і техніки для електроенергетики, машинобудівної, а також легкої, харчовою і інших галузей з швидким обігом капіталу;
- розробка техніки і технологій комплексного використання мінеральної сировини і промислових відходів;
- впровадження високорентабельних інноваційно-інвестиційних проектів, які здатні забезпечити стійкий розвиток, швидко окупність вкладеного і накопичення власного капіталу, покласти почало прогресивним змінам в структурі виробництва і тенденціях його розвитку;
- створення конкурентоздатних оброблювальних виробництв з відповідним науковим супроводом, технологічне і технічне оновлення базових галузей економіки;
- сприяння створенню і функціонуванню на території області технопарків і інших інноваційних структур;
- підготовка фахівців і науковців по пріоритетних напрямках науково-технологічного розвитку;
- створення нової системи управління розвитком продуктивних сил регіону по інноваційній моделі розвитку економіки.

Останніми роками була сформована база науково-технічних проектів Програми - 2020. Експертиза цих науково-технічних проектів показала високий інноваційний потенціал вітчизняних наукових розробок і можливість створення на їх основі конкурентоздатних промислових технологій.

Реалізація Програми - 2020 передбачає три етапи, таблиця 1.

Таблиця 1. –

Основні етапи реалізації програми науково-технічного розвитку Донецької області на період до 2020 року

Етап	Роки	Реалізація програми
перший етап	2002 – 2005	створення економічних і інфраструктурних основ переходу до інноваційної моделі розвитку
другий етап	2006 – 2010	формування нових сфер попиту, впровадження новітніх науково-технічних досягнень
третій етап	2011 – 2020	комплексний науково-технічний і соціально-економічний розвиток області.

Упродовж першого етапу облдержадміністрацією була вирішена низка запитань по формуванню на обласному і місцевому рівнях організаційних структур, необхідних для реалізації Програми - 2020.

Фактичні підсумки впровадження планів інноваційного розвитку наступні. За даними Головного управління статистики в Донецькій області протягом 2009-2010 років інноваційною діяльністю в промисловості займалися 61 підприємства, або 7,9% загальної їх кількості. При цьому в 2008 році відповідно до 82 і 10,4%.

По видах економічної діяльності сприйнятливішими до нововведень є підприємства по виробництву коксу і продуктів нафтопереробки (25% загальної кількості підприємств області), машинобудування (20,4%), металургійного виробництва і виробництва готових металевих виробів (17,9%), виробництва іншої неметалічної мінеральної продукції (15,6%). В той же час в легкій промисловості нововведеннями займалося тільки 4,2% підприємств, у галузі виробництва і розподілу електроенергії, газу і води - 2,7%, у галузі здобичі паливно-енергетичних корисних копалини - 1,8%. Зовсім не впроваджували інновації підприємства по обробці дерева і виробництва виробів з дерева.

Потужний індустріальний розвиток Донецького економічного району, близькість важливих сировинних баз, вихід до Азовського моря сприяли тісному залученню суспільно-

господарського комплексу регіону до зовнішньоекономічної діяльності. Так, в 2008 р. експортні операції в регіоні здійснювали 1477 підприємств, імпортували продукцію 1884. До видатних імпортерів району належать: "Маріупольський металургійний комбінат ім. Ілліча", комбінат "Азовсталь", АТ "Концерн Стирол", "Харцизский трубний завод", "Алчевський металургійний комбінат". Об'єми експорту товарів в 2007 р. склали 3640,7 млн. дол. США, імпорту - 1092,6 млн. дол. США, що відповідно складає 25% і 8% від загальноукраїнських показників. В цілому район має активний баланс і по об'ємах експорту продукції знаходиться на другому місці в країні після Придніпровського.

Товарна структура як експорту, так і імпорту регіону має виражену сировинну орієнтацію. До основних видів експортованої продукції належать чорні метали і вироби з них, найбільшу долю в імпорті складають енергоносії, в першу чергу, природний газ, нафта і нафтопродукти. У географічній структурі експортно-імпортних операцій переважають Китай, США, Тайвань, Туреччина, але головним торговельним партнером району традиційно залишається Російська Федерація, доля якої в зовнішньому обороті складає більше 30%.

Розвиток зовнішньоекономічних Донбасу на сучасному етапі дещо сповільнюється. Так, значно гальмують організацію експортних зв'язків антидемпінгові операції, які проводяться проти підприємств чорної металургії району компаніями-конкурентами із США і Європи. У свою чергу ряд протекціоністських заходів (квоти, ліцензії) застосовує до продукції чорної металургії і трубного виробництва Російська Федерація.

Висновок

Отже, ми бачимо, що Донецький регіон грає важливу роль в господарстві, економіці і зовнішніх зв'язках України. Підводячи підсумки, можна сміливо стверджувати, що Донецький регіон - один з найважливіших регіонів в усій економіці України. Завдяки розвиненому господарству і багатим природним ресурсам, Донецький регіон є базисом для розвитку української економіки. Також регіон є однією з найважливіших ланок ланцюга комплексного розвитку регіонів України. Проте економіка Донецького регіону стикається з деякими проблемами як, наприклад, галузеві диспропорції і проблеми екології. Але слід також відзначити, що Донецький регіон має величезну кількість перспектив і можливостей для подальшого розвитку економіки регіону і держави.

Література:

1. Державний комітет статистики України. <http://ukrstat.gov.ua>
2. Статистичний щорічник України 2009 р./За ред.О. Г. Осауленка.- К.: Консультант, 2009.
3. Стеченко Д.М. Розміщення продуктивних сил і регіоналістика. - К.: Вікар, 2002.
4. Формування ЕЕАТП : місце і роль України // Економіка України. - 2010. - №3 - С. 64-74.